

Water en wind in de Wimmenummerduinen

In de Wimmenummerduinen ten noorden van Egmond aan Zee liggen honderden ‘duinlandjes’, waar de ‘derpers’, de bewoners van Egmond aan Zee, vanouds aardappelen en groente verbouwen. Hier werd het begrip ‘zeedorpenland-schap’ gemunt voor een vegetatie met bijzondere planten in een deel van de Nederlandse duinen zonder dennenaan-plant. De laatste jaren is hier regelmatig wateroverlast en ook het dynamisch kustbeheer heeft gevolgen voor de duinlandbouw. Maar hier zijn ook succesvolle duinherstel-projecten uitgevoerd. Kortom, een prachtig gebied voor een winterse duinwandeling.

FRANS BEEKMAN

Holland, het Berger- en Egmondermeer. Aan de rand van het dorp zie je drie koloniehuisen waar vroeger ‘bleekneusjes’ op adem mochten komen, en in het noorden tekenen zich de donkere dennen van Bergen af. Jonkheer Six gaf ooit aan de arme Egmonder vissersbevolking toestemming landjes uit te graven om daar aardappelen te telen. Die zijn nog steeds volop in gebruik en zijn cultuurhistorisch en botanisch van grote waarde. Het diepe windgat in de zeereep is de Egmonders een doorn in het oog. Het instuivende zand vormt een directe bedreiging voor de duinlandjes. “Beplanten met helm, zoals we dat vroeger deden!”, zeggen ze. Met PWN, sedert 1992

Herfstbitterling keerde terug na natuurherstel.
Foto: Joost Bouwmeester

Op een prachtige vrijdag eind februari wandelt een groep ‘jonge ouderen’ van de zeereep naar de binnenduinrand bij Het Woud onder leiding van Gerjan Zwaan. Hij is oud-leraar aardrijkskunde, tuinder en auteur van het boek ‘Om de Noord. Het zeedorpenlandschap van Egmond aan Zee’ (2010). Ook Luc Knijsberg (boswachter PWN) loopt mee. Vanaf de zeereep het gehele landschap overziend, legt de enthousiaste leraar uit: ‘Nergens is op zo’n korte afstand een grotere variatie aan landschappen te vinden dan aan deze kust. Achter ons het strand en voor ons de Noorderduinen: een vallei met meer dan honderd landjes, dan het vrijwel onbeboste middenduin met gele blinkers en de hoge binnenduinrand, direct grenzend aan de oudste inpolderingen van

Excursie in de Wimmenummerduinen. Links met baret auteur Frans Beekman.
Foto: Iman Zorge

beheerder en voorstander van dynamiek in het duin, is regelmatig discussie over deze tegenstelling van belangen.’

Wateroverlast

We dalen af naar de valleien met de duinlandjes en zien tot onze verrassing de zeer hoge waterstand op de akkertjes. Het lijken wel sawah's. Toch zijn er ook droge landjes. Wat is hier aan de hand, Gerjan?

‘Bij het ontginnen werden de landjes tot de wintergrondwaterstand uitgegraven. In koude winters werd er op de landjes geschaatst. Na de komst van de lokale drinkwaterwinning werd het duin droger zodat de mensen de landjes verder gingen uitdiepen. Daardoor staan de landjes nu - dat is: na de beëindiging van de drinkwaterwinning - tijdens natte winters tot in mei blank. In 2002 hebben we onze landjes dertig 30 centimeter laten ophogen met zand van een natuurbouwproject. Te weinig blijkt nu.

Niet alle tuinders hebben wateroverlast. Op het Zwanenvlak, een lange duinvallei bij de zeereep, wordt al volop gespit. Hier is vroeger een diepe greppel gegraven. Het teveel aan water kan hier westwaarts stromen en bij de zeereep wegzinken. Het strand spiegelt daar van het opwellende duinwater.

Daarnaast vormt de klimaatverandering - in dit geval de heviger neerslag in najaar en winter - een directe bedreiging voor het zeedorpenlandschap. Veel tuinders zien het niet meer zitten en stellen cynisch vast dat hier alleen nog rijstteelt mogelijk is. Laten we maar hopen dat het dit jaar wat droger zal zijn.’

Natuurherstel

We wandelen verder naar de verste valleien met de sprekende veldnamen Nieuweland, Transvaal en Amerika. Hier zijn in 2002 de duinlandjes vergraven tot grote duinmeren. Het voedselrijke zand werd als extra suppletie naar het strand gereden en ook gebruikt om de landjes op te hogen. Als we naar de zeereep terugkijken, zien we wit stuivend zand en scherpe inkepingen in het duin. Paraboolduinen hebben hier de ruimte naar binnen te ‘wandelen’. Dit proces leidt tot verjonging van de valleien met volop kansen voor parnassia en orchideeën. De hoge grondwaterstand is hier juist gunstig. Luc Knijsberg licht dit toe:

‘Doordat de afgelopen natte winters, staat er eindelijk weer water in de herstelprojecten. Dit is gunstig voor flora en fauna. Zo kunnen amfibieën zoals padden en kikkers hier hun eieren afzetten. Ook profiteren de vogels en zullen vooral moerasbewoners zoals waterral en dodaars er hun nesten bouwen. In de ruigere bosjes rondom

wemelt het de laatste jaren van de blauwborsten. Vorig jaar broedde er zelfs een porseleinhoen. In het herstelproject Starrevlak is de herfstbitterling gevonden, een mooie najaarsbloeiër uit de gentianenfamilie. Deze soort was al vele jaren verdwenen uit het Noord-Hollands Duinreservaat.

De zanddynamiek is hier nu weer terug, en deze zorgt voor open zandplekken en steile kanten. In deze steile kanten hebben afgelopen jaren oeverzwaluwen gebroed en het wemelt er van de gangetjes van allerlei zandbijen. Zandbijen zijn de meest bedreigde insectengroep van onze kleine fauna op dit moment. Op de zandplekken groeit het duinviooltje dat de waardplant is van de kleine parelmoervlinder. Kortom, deze natuurlijke dynamische processen en het natuurherstel door de mens werpen hun vruchten af.’

Kom ook wandelen

Na deze informatie over voor- en nadelen van water en wind steken we door de open duinen naar de binnenduinrand van Het Woud. Luc Knijsberg vertelt onderweg boeiend over de zeer grote paraboolduinen die hier in de zeventiende en achttiende eeuw oostwaarts trokken. Het huidige Klampduin is dan ook maar liefst 40 meter hoog! Bovenop dit duin hebben we terugkijkend een ruim overzicht over de prachtige Wimmenummerduinen. En voor ons aan de voet van de binnenduinrand zien we het bijzondere kurkiepen-abelenbos met zijn aardsterren en stinsenplanten. We dalen af door dit bos, en voldaan besluiten we in restaurant Het Woud deze winterse duinwandeling met koffie en een broodje.

Wilt u deze wandeling ook maken? De Wimmenummerduinen zijn onderdeel van het Noord-Hollands Duinreservaat en zijn open voor wandelaars. Meer info? Zie www.pwn.nl en www.natuurwegwijzer.nl

DR. FRANS BEEKMAN IS OUD-LERAAR AARDRIJKSKUNDE

Porseleinhoen broedt weer in Wimmenummerduinen.
Foto: Jan Hendriks

Het duinlandje van Gerjan Zwaan, ook hier sporen van hoge grondwaterstand.
Foto: Betty van Leeuwen

